

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการพัฒนามนุษย์นั้นการศึกษาถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญในฐานะเป็นฐานคิดให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้ศึกษาตามแต่เจตคติที่มุ่งหวัง ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับทั้งโลกว่าหากประเทศใดไร้ซึ่งการศึกษาประเทศนั้นย่อมตกอยู่ในฐานะประเทศที่ไร้ซึ่งการพัฒนา ในประเทศไทยการจัดการศึกษาเริ่มแรกนั้นมีการสันนิษฐานว่าน่าจะเกิดจากวัดในพุทธศาสนาเป็นฐานสำคัญ ด้วยเหตุผลว่าวัดเป็นแหล่งรวมของสรรพวิชาต่างๆ และการริเริ่มศึกษาก็เกิดจากความต้องการอ่านอักขระภาษาทางพุทธศาสนาและเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องต่อพระไตรปิฎกเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้การศึกษาไทยเริ่มแรกจึงเป็นเรื่องของนักบวชภิกษุสามเณร พระมหากษัตริย์คหบดี ข้าราชการบริพารและผู้ที่มีความสนใจในวิชาความรู้ตามแต่พึงชวนชวนหาได้ และจากฐานการศึกษาเช่นนี้ก็ได้พัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันที่การศึกษาในประเทศไทยได้แผ่กระจายสู่ทุกพื้นที่จากการจัดการศึกษาของรัฐที่ให้ความสำคัญแก่ประชาชนทุกคนอย่างทั่วถึง โดยกำหนดให้เด็กไทยจะต้องได้รับการศึกษาอย่างน้อยต้องจบในระดับมัธยมเป็นหลัก

นอกจากนี้ในปัจจุบันการศึกษายังส่งเสริมปฏิรูปการศึกษาด้วยการนำวิจัยมาเป็นเครื่องมือสำคัญมาใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อความสอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียนเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ที่ระบุกำหนดแนวการจัดการศึกษา ในหมวด ๔^๑ มาตรา ๒๔ (๕) ที่ว่า “ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ” และมาตรา ๓๐ ที่ว่า “ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสม กับผู้ เรียนในแต่ละ ระดับการศึกษา” นั้นหมายถึงเป้าหมายของปฏิรูปการศึกษาด้วยการนำวิจัยมาเป็นเครื่องมือสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนที่เป็นครูยุคปฏิรูปนั้นต้องสามารถนำการวิจัยมาใช้เป็น เครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาวิชาการชั้นสูงของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมสมเด็จพระมหาลาภพรหมเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหารได้ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ มีชื่อเดิมว่า "มหาธาตุวิทยาลัย" และมีพระบรมราชโองการเปลี่ยนนามใหม่ว่า "มหาจุฬา

^๑สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แนวการจัดการศึกษา หมวด ๔. อ่างใน เกศสิริ ปันธุระ. การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยนวัตกรรมการสอนแบบบูรณาการ ของนักศึกษาแขนงวิชาการตลาด รายวิชาการสื่อสารทางการตลาด, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

ลงกรณราชวิทยาลัย" เมื่อ วันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙ โดยมีพระราชประสงค์จะให้ป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติยศของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสืบไป^๒ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เปิดการเรียนการสอนให้กับพระภิกษุสามเณร รวมทั้งฆราวาสผู้สนใจในวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาเข้ามาศึกษา โดยได้จัดการเรียนการสอนไปยังภูมิภาคต่างๆ ถึง ๑๐ วิทยาเขต ๗ วิทยาลัยสงฆ์ ๑๐ ห้องเรียน ไปตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ และยังได้จัดการศึกษาไปยังต่างประเทศเพิ่มเติมขึ้นอีก ซึ่งถือเป็นความก้าวหน้าทางการศึกษาพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ถือเป็น ๑ ในจำนวนวิทยาเขตทั้ง ๑๐ แห่ง ที่ได้จัดการเรียนการสอน โดยได้เปิดการเรียนการสอนทั้งหมด ๔ คณะ ๕ สาขาวิชา ประกอบด้วย สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มี ๒ วิชาเอกได้แก่วิชาเอกศาสนาวินิจฉัยพระพุทธศาสนา (ห้องเรียนจังหวัดศรีสะเกษ)สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มี ๒ วิชาเอกและ ๑ หลักสูตร ได้แก่ วิชาเอกสังคมศึกษา วิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษ และหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู สาขาวิชารัฐศาสตร์ มี ๒ วิชาเอก ๑ หลักสูตร ได้แก่ วิชาเอกบริหารรัฐกิจ วิชาเอกการเมืองการปกครอง และหลักสูตรประกาศนียบัตรพระสงฆ์สามเณร (ปบส.) สาขาวิชาภาษาต่างประเทศ ๑ วิชาเอกได้แก่ วิชาเอกภาษาอังกฤษ และระดับปริญญาโท เปิดสอน ๑ สาขาวิชา คือ สาขาวิชาพระพุทธศาสนาวิชาเอกพระพุทธศาสนา^๔

พระอภิธรรมปิฎก เป็นปิฎกที่ว่าด้วยเรื่อง ปรมัตถธรรม ๔ คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน และบัญญัติ ในปรมัตถธรรม ๔ นั้นเป็นปรมัตถสัจจะ เป็นความจริงอันสูงสุด เป็นความจริงสากล ส่วนเรื่องบัญญัตินั้นทรงแสดงไว้ในคัมภีร์ปุคคลบัญญัติ จัดเป็นสมมติสัจจะ คือความจริงที่สมมติขึ้นใช้เรียกขานกัน เป็นความจริงเฉพาะ พระอภิธรรมปิฎกในส่วนที่เป็นปรมัตถสัจจะ จึงเป็นธรรมอันยิ่ง ธรรมอันพิเศษ ธรรมอันละเอียดลุ่มลึก ประเสริฐกว่าธรรมทั้งปวงที่สามารถนำสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ บรรลุถึงนิพพานได้^๕ พระอภิธรรมปิฎกจึงเป็นเหมือนฉัตรใหญ่ที่ประเสริฐกว่าฉัตรทั้งปวง เพราะมิได้กล่าวถึงสัตว์ บุคคล สถานที่และเหตุการณ์ต่างๆ เข้ามาประกอบแต่อย่างใดทั้งสิ้น นับเป็นเรื่องของวิชาการทางพระพุทธศาสนาล้วนๆ พระอภิธรรมปิฎกมีความสำคัญควรที่พุทธศาสนิกชนจะพึงศึกษาให้เกิดความเข้าใจ ได้ทำคันถธุระให้สมบูรณ์ จะได้เป็นเครื่องมือในการเจริญวิปัสสนาธุระได้ถูก อันจะได้ประโยชน์สมควรแก่การปฏิบัติอย่างแท้จริง ดังที่พระอาจารย์สัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะผู้บุกเบิกวางระบบการศึกษาพระอภิธรรมในประเทศไทยท่านเปรียบพระอภิธรรมเป็นรากแก้วเป็นหัวใจของ

^๒มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พัฒนาการพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^๓http://www.mcu.ac.th/site/in_work๕.php สืบค้นเมื่อ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๔.

^๔http://www.mcu.ac.th/site/college/coll_index.php?Data_type=๕ สืบค้นเมื่อ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๔.

^๕คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระอภิธรรมปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร:ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๙ – ๒๐.

พระพุทธศาสนา สังคมปัจจุบันให้ความสำคัญเรื่องการศึกษามาก แต่มักจะเน้นหนักในเรื่องการศึกษาวิชาการทางโลก เป็นการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งลาภ ยศ สรรเสริญ สุข หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัย ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโลก แต่สิ่งเหล่านี้ไม่สามารถแก้ปัญหาความทุกข์ให้แก่บุคคลได้ทุกเรื่อง ขณะที่ความเจริญทางด้านวัตถุมีมากขึ้น แต่ความเจริญทางด้านจิตใจกลับน้อยลง เป็นสาเหตุของการตัดสินใจไปในทางที่สังคมไม่ยอมรับ เนื่องจากบุคคลมองข้ามความสำคัญในชีวิตจิตใจของตนเอง จึงมิได้ศึกษาธรรมะตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า และจุดมุ่งหมายของการเรียนธรรมะ คือ เรียนเพื่อรู้ เมื่อรู้แล้วจะได้นำไปปฏิบัติ และผลจากการปฏิบัติธรรม

การศึกษาในพระอภิธรรมปิฎกจัดได้ว่าเป็นการศึกษาที่อำนวยการประโยชน์มากทั้งนี้ก็เพราะเหตุว่า การศึกษาในพระอภิธรรมปิฎกนั้นเข้าช่วยสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาในปิฎกทั้ง ๒ คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎกขจัดความเข้าใจผิด เกิดความเข้าใจถูกว่า ความรู้ที่ตนได้รับมาจากการศึกษาเล่าเรียนพระสุตตันตปิฎกนั้น มิได้ทำให้เกิดประโยชน์เฉพาะแต่ในการตั้งตัวเป็นหลักฐานในปัจจุบันชาตินี้เท่านั้น หากแต่เป็นการให้เข้าใจในความประพฤติปฏิบัติทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว เพื่อจะได้ปลีกตัวจากความชั่วแล้วมาดำเนินชีวิตตามแนวทางที่ดี นับตั้งแต่ขั้นต่ำตลอดจนขั้นสูงให้สำเร็จทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน ทั้งในภพนี้และภพหน้า สำหรับความรู้ที่เกิดจากการศึกษาพระวินัยปิฎก ก็มีใช้เป็นแต่เพียงเพื่อให้มีระเบียบเรียบร้อยทางกาย และวาจาในการสมาคมที่สำคัญๆ เฉพาะหน้าเท่านั้นก็หามิได้ หากแต่มุ่งหมายให้กายและวาจาบริสุทธิ์ เพื่อมิให้ตนต้องได้รับความเดือดร้อน หรือผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน โดยอาศัยกาย วาจา ของตน ข้อนี้เมื่อจะยกเปรียบเทียบแล้วพระอภิธรรมปิฎกเหมือนรากแก้ว พระวินัยปิฎกเหมือนลำต้น พระสุตตันตปิฎกเหมือนกิ่งก้านสาขาหรืออีกนัยหนึ่ง ถ้าจะเปรียบกับร่างกาย พระอภิธรรมปิฎก เหมือนกับหัวใจ พระวินัยปิฎกเหมือนกับชีวิต พระสุตตันตปิฎกเหมือนกับอวัยวะ

ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนทั้งหมดนั้นทุกคณะทุกสาขาจะต้องได้รับการศึกษาในรายวิชาพระอภิธรรมปิฎกเพราะเป็นวิชาบังคับที่จะต้องศึกษา โดยในปัจจุบันจะต้องสอบด้วยข้อสอบกลาง เพื่อวัดผลทางการศึกษาและการเรียนการสอน รวมถึงประสิทธิภาพในรายวิชาดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ประจำวิชาพระอภิธรรมปิฎก จึงมีความสนใจในการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี การวิจัยจะคุณค่าช่วยให้ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนที่มี ผลต่อพัฒนาการทางการเรียนของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ สามารถนำข้อมูลไปวางแผน เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เรียน อย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาของไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.๒๕๔๒ เน้นให้จัดการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาขีดความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

๑.๒.๓ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ก่อนเรียน และหลังเรียน ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

๑.๒.๔ เพื่อประเมินผลคุณภาพการสอนของอาจารย์ผู้สอนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎก โดยนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

๑.๓ สมมติฐานของการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ก่อนและหลังจากที่เรียนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎก ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระอภิธรรมปิฎก คะแนนการประเมินผลก่อนและหลังการเรียนต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๒ นิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ได้ประเมินผลการสอนอาจารย์ของผู้สอนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎก อยู่ในระดับใด

๑.๕ ขอบเขตการวิจัย

๑.๕.๑ ประชากรและกลุ่มทดลองที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นนิสิตชั้นปีที่ ๑ คณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๕ จำนวน ๑๔๐ รูป/คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๕ จำนวน ๔๓ รูป ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่มโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม (Cluster Random Sampling)

๑.๕.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ และตัวแปร

ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้กระทำในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ดงบังไฟ หมู่ที่ ๑ บ้านหมากมี ตำบลกระโสบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐

ขอบเขตของตัวแปร การศึกษาครั้งนี้กำหนดตัวแปรไว้ดังนี้

ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก โดยสอดแทรกการสอนแบบบูรณาการ ได้แก่ การสอนแบบบรรยาย การสอนด้วยสื่อการสอน Power Point การอภิปรายกลุ่มย่อย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียนระหว่างนิสิตด้วยตนเอง และนิสิตกับอาจารย์ผู้สอน

ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน วิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๕ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี แสดงไว้ดังต่อไปนี้

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนผลการเรียนของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ที่ได้จากการประเมินผลการเรียนรู้ทั้งจากคะแนนจิตพิสัย คะแนนกิจกรรม และคะแนนการสอบ

๑.๖.๒ การประเมินผลคุณภาพการสอน หมายถึง ค่าคะแนนที่นิสิตได้ประเมินการกระทำหน้าที่ของอาจารย์ประจำวิชาในการจัดการชั้นเรียนทั้งการเตรียมการสอนการถ่ายทอดการใช้สื่อการมอบหมายงาน การทดสอบและบุคลิกความเป็นครู

๑.๖.๓ วิชาพระอภิธรรมปิฎก หมายถึง รายวิชาที่เป็นวิชาแกนพระพุทธศาสนาที่จัดให้มีการเรียนการสอนในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๖.๔ จิต หมายถึง สภาพที่คิด, ภาวะที่รู้แจ้งอารมณ์

๑.๖.๕ เจตสิก หมายถึง สภาพที่ประกอบจิต, คุณสมบัติ และอาการของจิต

๑.๖.๖ รูป หมายถึง สภาวะที่เป็นร่าง พร้อมทั้งคุณและอาการ

๑.๖.๗ นิพพาน หมายถึง สภาวะที่สิ้นกิเลสและทุกข์ทั้งปวง สภาวะที่ปราศจากตัณหา